



بررسی عملکرد و چالش‌های بانکداری خصوصی در ایران

عبدالله طالبی، مدیرعامل بانک پارسیان

چکیده

برداشته‌اند و برنامه‌ریزی‌های انجام‌شده توسط این بانک‌ها آینده بسیار نویدبخشی را برای توسعه و اعتلای صنعت بانکداری در کشور ترسیم می‌نمایند.

پس از گذشت یک دوره سه‌ساله از تاسیس بانک‌های خصوصی در کشور، علیرغم وجود پاره‌ای از مشکلات، نقش این بانک‌ها در بخش بانکی کشور، بسیار قابل توجه و چشمگیر بوده است، به نحوی که از نظر شاخص‌هایی مانند تجهیز منابع و اعطای تسهیلات در پایان سال ۱۳۸۳، نسبت به سال اول فعالیت خود (۱۳۸۱) به ترتیب از افزایشی معادل ۱۰ و ۱۳ برابر برخوردار بوده‌اند.

بررسی عملکرد بانک‌های خصوصی در تجهیز منابع سپرده‌ای

تجهیز منابع سپرده‌ای به جهت تاثیر آن در فعالیت‌های بانکی و ایجاد امکان آرایه تسهیلات و همچنین آرایه خدمات بانکی از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد. مطابق جدول و نمودار شماره یک، جذب سپرده در بانک‌های خصوصی کشور در سال ۱۳۸۲ از رشدی معادل ۱۹۲ درصد برخوردار بوده است.

این مقاله که در اوایل سال ۸۴ در همایش دستاوردهای نظام بانکی آرایه شده است، به بررسی عملکرد و چالش‌های بانکداری خصوصی در کشور می‌پردازد.

مقدمه

بعد از گذشت نزدیک به ربع قرن از وقوع انقلاب اسلامی ایران، امکان تاسیس و حضور بانک‌های خصوصی از حدود سه سال پیش در کشور فراهم آمد. اما با توجه به شرایط نوین و ضرورت‌هایی که در پیش روی قرار داشت، تاسیس بانک‌های خصوصی در برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور پیش‌بینی شد و پس از طی مراحل قانونی، از جمله تصویب موضوع در مجلس شورای اسلامی و بالاخره تأیید این امر توسط شورای نگهبان، درنهایت، مجوز قانونی برای تاسیس بانک‌های خصوصی در کشور صادر و ابلاغ شد. بدین ترتیب و بر مبنای مصوبات صادره در این زمینه، از حدود سه سال پیش بانک‌های خصوصی در قالب چهار بانک در کشور تاسیس شدند و شروع به فعالیت نمودند.

جدول شماره یک
مقایسه جذب سپرده در بانک‌های خصوصی کشور
(ارقام به میلیارد ریال)

شرح	۱۳۸۱	۱۳۸۲	درصد رشد	۱۳۸۳	درصد رشد
منابع سپرده‌ای	۴۱۶۳	۱۴۴۶۰	۲۴۷	۴۲۲۰۰	۱۹۲

از سوی دیگر، مطابق جدول شماره دو، سهم بانک‌های خصوصی در تجهیز منابع سپرده‌ای از نزدیک به ۰/۹ درصد در سال ۱۳۸۱، به حدود هفت درصد در سال ۱۳۸۳ افزایش یافته است.

نقش و رسالت اصلی بانک‌های خصوصی، فراهم‌آوردن شرایط رقابت سالم و در نتیجه، ارتقای سطح کیفی خدمات بانکی و ایجاد امکانات برای آسایش بیشتر هم‌میهنان و توسعه اقتصادی کشور می‌باشد. بانک‌های خصوصی کشور در طول مدت کوتاه فعالیت خود، قدم‌های مثبت و اساسی در این زمینه

جدول شماره دو

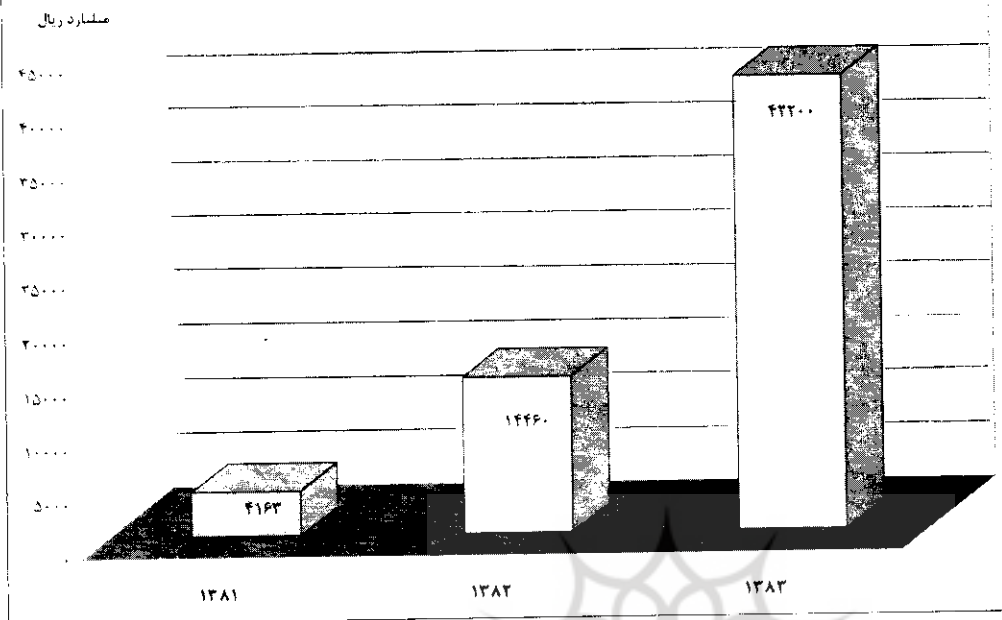
سهم بانک‌های خصوصی در تجهیز منابع

شرح	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳
سهم بانک‌های خصوصی در تجهیز منابع سیستم بانکی کشور	۰/۹	۲/۶	۷

علاوه بر این، بانکداری خصوصی کشور در طی دوره مذکور از نظر شاخص‌های سرانه جذب منابع به ترتیب از رشدی معادل

برنامه‌های تنظیمی توسط بانک‌های خصوصی، آینده بسیار نویدبخشی را برای توسعه و اعتلای صنعت بانکداری در کشور ترسیم می‌نمایند.

نمودار شماره (۱) روند تجهیز منابع سپرده ای در بانک های خصوصی



جدول شماره سه

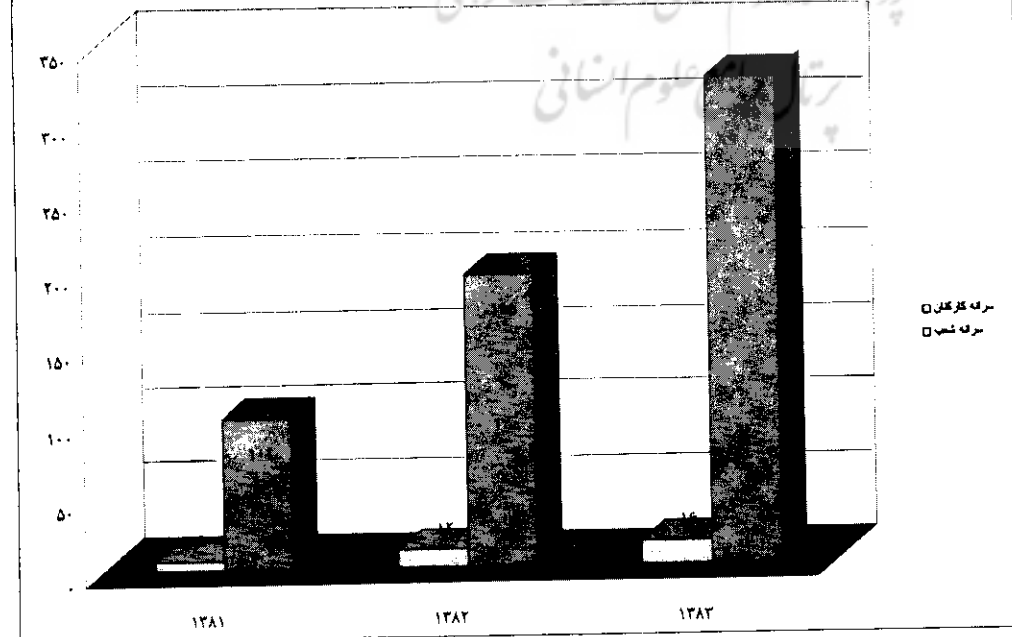
مقایسه سرانه کارکنان و شعب بانک‌های خصوصی در جذب منابع سپرده‌ای

نمودار شماره دو). ۶۳/۳ و ۷۹/۳ درصد برخوردار بوده است (جدول شماره سه و

شرح	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	رشد طی دوره (درصد)
سرانه کارکنان	۶	۱۲	۱۶	۶۳/۳
سرانه شعب	۱۰۱	۱۹۵	۳۲۵	۷۹/۳

بررسی عملکرد بانک‌های خصوصی در بخش اعطای تسهیلات اعتباری بانک‌های خصوصی از آغاز فعالیت خود سعی بر آن

نمودار شماره (۲): سرانه کارکنان و شعب بانک های خصوصی در تجهیز منابع



بانکداری خصوصی کشور در طی سه ساله اول فعالیت خود، از لحاظ شاخص‌های سرانه جذب منابع به ترتیب از رشدی معادل ۶۳/۳ و ۷۹/۳ درصد برخوردار بوده است.



جدول شماره چهار

مقایسه تسهیلات اعطایی بانک‌های خصوصی

(ارقام به میلیارد ریال)

شرح	۱۳۸۱	۱۳۸۲	درصد رشد	۱۳۸۳	درصد رشد
تسهیلات اعطایی	۲۳۳۱	۱۰۷۱۹	۳۶۰	۳۰۳۸۰	۱۸۳

جدول شماره پنج

سهم بانک‌های خصوصی در اعطای تسهیلات در

سیستم بانکی کشور (ارقام به درصد)

شرح	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳
سهم بانک‌های خصوصی در اعطای تسهیلات سیستم بانکی کشور	۰/۷	۲/۴	۷/۲

جدول شماره شش

مقایسه سرانه کارکنان و شعب بانک‌های خصوصی در

اعطای تسهیلات

شرح	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	رشد طی دوره (درصد)
سرانه کارکنان	۳	۹	۱۲	۱۰۰
سرانه شعب	۵۷	۱۴۵	۲۲۳	۱۰۲/۲

جدول شماره هفت

روند اعتبارات اسنادی افتتاح شده در بانک‌های خصوصی

(میلیارد ریال / درصد)

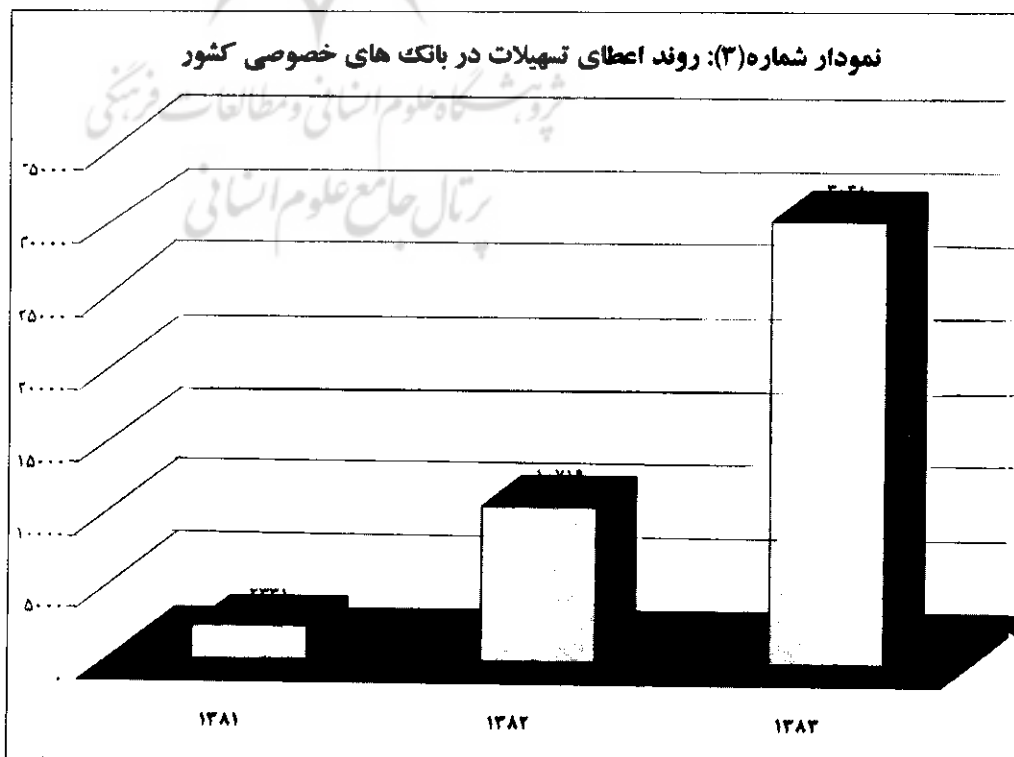
شرح	۱۳۸۱	۱۳۸۲	درصد رشد	۱۳۸۳	درصد رشد
اعتبارات اسنادی	۳۷۰	۱۲۴۶	۲۳۷	۲۰۰۰	۶۱

داشته‌اند تا با تخصیص حجم گسترده‌ای از منابع خود به اعطای تسهیلات، علاوه بر ایجاد سودآوری و کسب درآمد برای بانک، به حمایت از بخش‌های مختلف اقتصادی نیز بپردازند. مطابق جدول شماره چهار و نمودار شماره سه، تسهیلات اعطایی بانک‌های خصوصی کشور در سال ۱۳۸۲ نسبت به سال ۱۳۸۱ از رشدی معادل ۳۶۰ درصد و همچنین در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۲ از رشدی معادل ۱۸۳ درصد برخوردار بوده است. از سوی دیگر، مطابق جدول شماره پنج، سهم بانک‌های خصوصی در اعطای تسهیلات از نزدیک به ۰/۷ درصد در سال ۱۳۸۱، به حدود ۷/۲ درصد در سال ۱۳۸۳ افزایش یافته است.

علاوه بر این، بانکداری خصوصی کشور در طی دوره مذکور از نظر شاخص‌های سرانه تسهیلات به ترتیب از رشدی معادل ۱۰۰ و ۱۰۲/۲ درصد برخوردار بوده است (جدول شماره شش و نمودار شماره چهار).

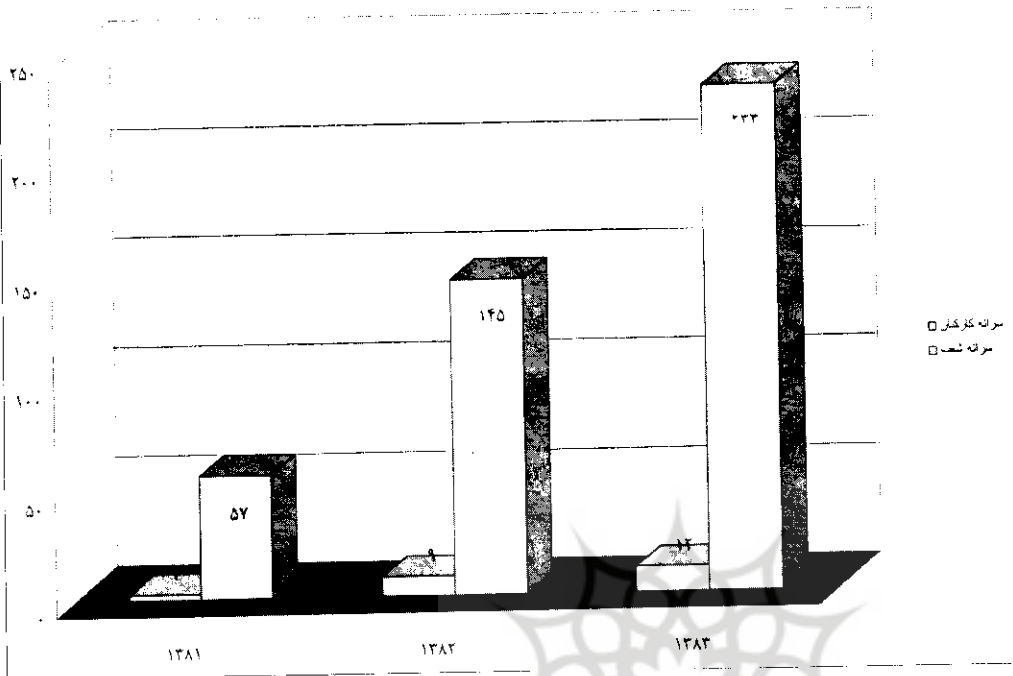
بررسی عملکرد بانک‌های خصوصی در ارائه خدمات بانکی

در این زمینه، خدمات بانک‌های خصوصی در قالب اعتبارات اسنادی و ضمانتنامه‌ها قابل بررسی است. مطابق جدول شماره هفت، حجم اعتبارات اسنادی گشایش یافته توسط بانک‌های خصوصی در پایان سال ۱۳۸۳ معادل ۲۰۰۰ میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به پایان سال ۸۲، رشدی



وجود ۳۵ تقاضا برای تاسیس بانک‌های خصوصی جدید، نشانه استقبال جامعه از این رویکرد می‌باشد.

نمودار شماره (۴): سرانه کارکنان و شعب بانک های خصوصی در تسهیلات اعطایی



امکانات ناشی از استفاده از فن‌آوری اطلاعات، نه تنها موجب پیدایش دیدگاه‌های جدید در خصوص نحوه مناسب‌تر تامین خدمات مورد نیاز مشتریان شده است، بلکه افق‌های تازه‌ای را نیز در زمینه ارائه خدمات نوین بانکی و به‌کارگیری شیوه‌های جدید در ارائه خدمات سنتی بانک‌ها گشوده است.

همچنین بانک‌های خصوصی در زمینه توسعه و ترویج پول الکترونیکی موفقیت‌های قابل توجه و چشمگیری داشته‌اند. صدور کارت‌های اعتباری و نقدی و تجهیز فروشگاه‌های متعدد به سیستم‌های کارتخوان نیز به صورت روزافزونی در حال گسترش می‌باشد (جدول شماره نه).

جدول شماره نه

عملکرد بانک‌های خصوصی در زمینه خدمات نوین

شرح	کارت‌های صادره	دستگاه‌های POS	دستگاه‌های ATM
تعداد	۴۳۶۰۰۰	۱۷۰۰۰	۵۶

حرکت بانک‌های خصوصی و فعالیت آنها طی مدت کوتاه، مبین آینده بسیار روشن و درخشان برای توسعه و گسترش خدمات آنها در آینده بوده و از اینرو، صحت تصمیم مسوولان پولی، قانونگذاری و اجرایی کشور از جمله وزارت امور اقتصادی و

معادل ۶۱ درصد داشته است.

علاوه بر این، ضمانتنامه‌های صادره توسط بانک‌های خصوصی در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۲ رشدی معادل ۱۰۵ درصد داشته است (جدول شماره هشت).

جدول شماره هشت

رشد صدور ضمانتنامه توسط بانک‌های خصوصی

(میلیارد ریال / درصد)

شرح	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	درصد رشد
ضمانتنامه صادره	۹۷۳	۲۰۸۶	۴۲۷۶	۱۰۵

بررسی عملکرد بانک‌های خصوصی در ارائه خدمات نوین

بانک‌های خصوصی فعالیت خود را به صورت اتوماسیون کامل و با استفاده از سیستم‌های نرم‌افزاری Online و Realtime آغاز نموده‌اند، به طوری که کلیه شعب بانک، حکم یک شعبه را داشته و مشتریان قادر خواهند بود که مستقل از این که در کدام شعبه بانک حساب ایجاد کرده باشند، کلیه خدمات بانکداری را از شعب در دسترس دریافت نمایند. به همین علت، بانک‌های خصوصی توانسته‌اند فاصله‌های زمانی و مکانی را از پیش‌روی برداشته و خدمات قابل قبولی را به مشتریان ارائه نمایند.

باید مقاطع زمانی پرداخت علی‌الحساب سود سپرده‌ها، به منظور پاسخگویی مناسب به انتظارات سپرده‌گذاران، توسط هر بانک به‌طور جداگانه تعیین شود.



همتراز با استانداردهای متعارف و متداول جهانی، بانک‌های نوپای خصوصی در ابتدای فعالیت خود نیازمند سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی و سنگین می‌باشند. در این زمینه لازم است که دولت و بانک مرکزی برای فراهم‌نمودن بسترهای مناسب قانونی، نرم‌افزاری و مخابراتی با رفع این دسته از مشکلات، نیازهای بانک‌های خصوصی را تامین نمایند.

۲- لزوم تطبیق نحوه اندازه‌گیری و محاسبات سود سپرده‌ها و سود تسهیلات اعطایی در هر بانک - بانک‌ها - اعم از دولتی و خصوصی - علی‌الحساب سود سپرده را به صورت ماهانه و بر مبنای حداقل مانده روز پرداخت می‌نمایند، ولیکن محاسبه سود تسهیلات اعطایی به روش ساده که فاقد وجاهت منطقی به منظور محاسبه سود موثر می‌باشد، انجام می‌گیرد (بدون این که دستورالعملی در این ارتباط وجود داشته باشد).

محاسبه سود تسهیلات با سررسید یکساله - چه به روش ساده و چه بر اساس فرمول‌های دقیق منطقی - هیچ تفاوتی با یکدیگر ندارند، مگر در رابطه با تسهیلات اقساطی، مخصوصاً به صورت ماهانه و از دوره بازپرداخت حداقل سه سال به بالا که تفاوت دارند و این مهم از یک طرف، باعث جابجایی سود یک دوره بانک به دوره‌های مالی بعد می‌شود و از طرف دیگر، به زیان بانک‌ها است و به صورت تجمعی ضرر و زیان معتنابهی را متوجه بانک‌ها می‌نماید، بدون این که سهم بااهمیتی از این زیان را متوجه مشتری دریافت‌کننده تسهیلات به صورت انفرادی نماید. با بررسی‌هایی که در این ارتباط توسط بانک پارسیان انجام گرفته، نرخ سود تسهیلات ۲۷ درصد ده‌ساله با روش محاسبات ساده معادل نرخ سود موثر ۲۰/۵ درصد در سال برای تسهیلات سالانه می‌باشد.

از آنجایی که محاسبات لازم برای تبدیل نرخ سود علی‌الحساب به سود قطعی سپرده‌ها و همچنین اعلام نرخ سود تسهیلات بانک‌های غیردولتی توسط خود آنها صورت می‌پذیرد و به عبارت دیگر، مشتریان - اعم از سپرده‌گذاران یا متقاضیان دریافت تسهیلات - با ملحوظ‌نظر قرار دادن این نرخ‌ها، بانک عامل خود را انتخاب می‌نمایند، از این بابت رقابت کامل، حداقل بین بانک‌های غیردولتی وجود دارد و مشتری می‌تواند بانک متناسب با انتظارات خود را به سهولت انتخاب نماید.

با در نظر گرفتن این که بانک‌ها برای حضور فعال در بازار پول، تنوع تسهیلاتی خود را - چه از ابعاد کوتاه‌مدت یا بلندمدت و چه از نظر انتخاب بخش‌های متنوع اقتصادی همانند صنعتی، بازرگانی، کشاورزی و... خودشان انتخاب می‌نمایند و می‌بایست تجهیز منابع و به مصرف‌رساندن آن منابع نیز دارای توازن باشد و هرآینه ممکن است به جای پرداخت سود سپرده علی‌الحساب به صورت ماهانه، به صورت ۱۵ روزه یا سه‌ماهه یا حتی یکساله پرداخت نمایند و این بانک است که با توجه به انتظار مشتری

دارایی، بانک مرکزی، مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان را در خصوص تاسیس بانک‌های خصوصی تایید می‌نماید. علاوه بر این، وجود ۳۵ تقاضا برای تاسیس بانک‌های خصوصی جدید، بیانگر استقبال خوب جامعه از این فضا می‌باشد. با وجود این و علیرغم توسعه و گسترش فعالیت بانک‌های خصوصی، به نظر می‌رسد که برای رسیدن به ابعاد جدید و قابل‌قبولی از نظر گسترش فعالیت سیستم بانکی کشور و به‌طور خاص بانک‌های خصوصی، نیازمند بازنگری و اصلاح و تدوین ضوابط و مقررات جدیدی در زمینه فعالیت‌های بانکی در کشور هستیم.

همچنین برای آن که بانک‌ها بتوانند نقش و وظیفه اصلی خود را به عنوان وسیله برای انجام تجارت در داخل کشور و مبادلات پولی، به خوبی و به نحو مناسبی انجام دهند، باید هماهنگ با دنیای خارج عمل نمایند که در این خصوص نیز اصلاح و تغییر قوانین و مقررات به جهت فراهم‌آوردن بستر مناسب توسعه فعالیت‌های تجاری ضروری می‌باشد. در این رابطه بانک‌های خصوصی کشور به علت کوچک‌بودن و داشتن تحرک قابل‌ملاحظه، می‌توانند به خوبی و به نحو مناسبی مقررات جدید را به کارگیرند.

چالش‌های بانکداری خصوصی در ایران

۱- لزوم سرمایه‌گذاری در زمینه فن‌آوری اطلاعات: بانک‌های خصوصی در راستای تحقق برنامه و هدف‌های خود ناگزیر به استفاده از دانش روز صنعت بانکداری در جهان بوده و برای این منظور نیز به کارگیری فن‌آوری اطلاعات و سودچستن از سیستم‌های نرم‌افزاری یکپارچه و هم‌زمان از ضروریات قطعی می‌باشد. در این راستا می‌توان به سیستم‌های موردنظر از قبیل موارد زیر اشاره کرد:

- استفاده از بسترهای مخابراتی مناسب و ایجاد امکانات موردنیاز برای استفاده مطلوب از سیستم‌های مخابراتی.
- تامین و استقرار سیستم‌های نرم‌افزاری برای ارزیه خدمات بانکی به صورت هم‌زمان و یکپارچه.
- ارزیه خدماتی که در چارچوب بانکداری مجازی (Internet Banking - Mobile Banking) ارزیه می‌شود.
- خدمات Private Banking و Corporate Banking.
- ایجاد بسترها و امکانات لازم برای ترویج پول الکترونیکی.
- برخورداری از زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری لازم برای تامین امنیت در محیط‌های الکترونیکی.
- به‌روزرسانی امکانات و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری.
- برای ارزیه خدمات مزبور و بسیاری دیگر از خدمات مشابه

■ ■ ■
یکسان‌سازی نرخ تودیع سپرده قانونی برای انواع متفاوت سپرده‌های بانکی، امری کاملاً بدیع بوده و در عین حال، با روال رایج در نظام‌های بانکداری کشورهای مختلف تفاوت دارد.



ترتیبی را اتخاذ خواهد نمود که این روش، یعنی تعیین مقاطع زمانی پرداخت علی الحساب سود سپرده، هیچ مکنی جهت حفظ و جذب بیشتر منابع سپرده این بانک به وجود نیارود، همان طوری که مقاطع زمانی دریافت اقساط تسهیلات اعطایی را ملحوظ نظر قرار می دهد، بنابراین، با توجه به مراتب فوق الذکر پیشنهاد می نماید:

- مقاطع زمانی پرداخت علی الحساب مبلغ سود سپرده ها، به منظور پاسخگویی مناسب به انتظارات سپرده گذاران توسط هر بانک تعیین شود.

- فرمول ریاضی و روش محاسبه مبلغ سود تسهیلات و سپرده در هر بانک به طور یکسان و توسط همان بانک تعیین شود (وحدت رویه در روش احتساب سود تسهیلات و سود سپرده ها در هر بانک).

- هر بانک مکانیزمی را اتخاذ می نماید که اطلاع رسانی مناسبی در ارتباط با چگونگی احتساب سود برای سپرده گذاران و دریافت کنندگان تسهیلات انجام پذیرد.

۳- تفویض اختیار نرخ حق الوکاله به هر بانک: با توجه به محدودیت حاکم بر نظام بانکداری دولتی در ارتباط با تعیین نرخ علی الحساب سود سپرده ها و نرخ سود تسهیلات اعطایی توسط هر بانک در شرایط فعلی، تنها ابزاری که در این ارتباط در اختیار هر بانک دولتی برای ایجاد رقابت وجود دارد، همانا میزان حق الوکاله است. طبق روال فعلی، میزان حق الوکاله سالانه به موجب قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب سال ۱۳۶۲ در اختیار شورای پول و اعتبار قرار دارد و در این ارتباط، نحوه توزیع درآمدهای مشاعی فی مابین بانک و سپرده گذار، به دلیل رعایت سقف حق الوکاله مصوب شورای پول و اعتبار، متکی به دستورالعملی می باشد که با اجرای آن سعی می شود تا حقوق سپرده گذار حفظ شود.

بایستی مکانیزمی تبیین شود که به طور خودکار و شفاف، حقوق سپرده گذاران از طریق ارائه اطلاعات به آنها توسط خود آنها حفظ شود. عوامل تاثیرگذار در این ارتباط همانا تعیین اعلام نرخ علی الحساب سود سپرده ها در مرحله نخست و تعیین نرخ سود قطعی در مرحله نهایی می باشد. از آنجایی که تعیین نرخ علی الحساب سود سپرده ها در بانکداری دولتی در اختیار شورای پول و اعتبار قرار دارد، لذا سود قطعی سپرده ها بایستی با توجه به عملکرد هر بانک رأساً توسط آن بانک تعیین شود و سپرده گذار نیز می تواند با توجه به کم یا زیاد بودن نرخ سود قطعی سپرده هر بانک، بانک عامل خود را در جهت تودیع منابع خود نزد آن بانک انتخاب نماید. بنابراین، از ابعاد قانونی، تعیین حق الوکاله به سهولت می تواند توسط شورای پول و اعتبار به هر بانک دولتی تفویض شود. از طرف دیگر، این مهم خلاف شرع هم نمی باشد، چرا که منابع هر بانک با رعایت عقود اسلامی به

مصرف می رسد و درآمد حاصل از اعطای تسهیلات نیز وفق آن عقود کسب شده است و هر بانک به خود اجازه نخواهد داد که با بالا بردن نرخ حق الوکاله، سود قطعی سپرده گذاران را کاهش دهد و از این طریق باعث کاهش منابع سپرده های خود شود. همان طوری که بانک پارسیان در سال ۱۳۸۱ علی رغم نداشتن هیچگونه محدودیتی، نرخ حق الوکاله را برای برخی از سپرده ها در مقایسه با سپرده های دیگر کاهش داد.

با تفویض اختیار تعیین حق الوکاله به هر بانک دولتی توسط شورای پول و اعتبار، ضمن تاکید بر شناسایی و اندازه گیری سود قطعی قبل از لحاظ حق الوکاله:

- هم مقررات فعلی رعایت شده است.

- هم خلاف شرع صورت نپذیرفته است.

- هم با حفظ حقوق سپرده گذاران تا حدودی رقابت بین بانک ها ایجاد شده است.

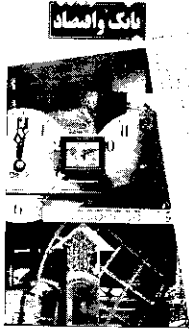
- هم به سوی اجرایی شدن مفاد ماده ۱۲ لایحه برنامه چهارم مبنی بر تعیین نرخ سود سپرده و تسهیلات بانکی رأساً توسط هر بانک قدم گذاشته ایم.

۴- سپرده قانونی: تودیع بخشی از وجوه سپرده های جمع آوری شده توسط سیستم بانکی کشور نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تحت عنوان "سپرده قانونی" به علت تاثیر مستقیم آن در خلق پول و اعتبار توسط بانک ها، یکی از ابزارهای عمده اعمال سیاست های پولی بانک مرکزی محسوب شده و به همین لحاظ نیز در بند ۳ ماده ۱۴ قانون پولی و بانکی کشور مصوب سال ۱۳۵۱، اختیار تعیین نسبت سپرده قانونی که حداقل آن ۱۰ درصد و حداکثر آن ۳۰ درصد می باشد، به بانک مرکزی محول شده است.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، با توجه به اختیار قانونی فوق، به موجب بخشنامه شماره مپ/۸۲۷ مورخ ۱۳۸۳/۶/۴ مقرر داشت که از اول آذرماه ۱۳۸۳، امر تودیع سپرده قانونی که قبلاً با توجه به ماهیت انواع مختلف سپرده های بانکی مشمول نرخ های متفاوت بود، با نرخ یکسان ۱۷ درصد صورت پذیرد. کاربرد بخشنامه مورد اشاره فقط معطوف به بانک های تجاری بوده و در مورد بانک های تخصصی دولتی مانند بانک های کشاورزی، مسکن، صنعت و معدن و... کماکان تودیع سپرده قانونی در سطح همان حداقل تعیین شده توسط قانون پولی و بانکی می باشد. نکته قابل توجه آن که تغییر نرخ اعلام شده فقط شامل سپرده های جمع آوری شده از اول آذرماه به بعد نبوده و به سپرده های تجهیز شده قبل از تاریخ مذکور نیز تسری می یابد.

نرخ های قبلی تودیع سپرده قانونی بابت انواع وجوه و سپرده های جمع آوری شده توسط بانک های تجاری به قرار خلاصه زیر بوده است:

نرخ پرداخت سود یا جایزه توسط بانک مرکزی به سپرده قانونی بانک ها که مدت هاست به طور متوسط به میزان یک درصد در سال می باشد، حداقل یک هفدهم هزینه های مربوطه را نیز جبران نمی نماید.



بخشی از این سپرده‌ها که توسط بانک‌ها و در شرایط رقابتی بسیار سخت جمع‌آوری شده است، تحت عنوان سپرده قانونی نزد بانک مرکزی تودیع گردد، کاملاً منطقی و منصفانه است که بانک مرکزی نیز به ازای هزینه‌های مربوط به جذب و نگهداری آن بخش از سپرده‌ها که توسط بانک‌های تجاری نزد بانک مرکزی تودیع می‌شود، سود جبرانی لازم را به آنها پرداخت نماید. نرخ پرداخت سود یا جایزه توسط بانک مرکزی نسبت به سپرده قانونی مدت‌ها است که به طور متوسط یک درصد در سال می‌باشد که حداقل یک هفدهم هزینه مربوطه را نیز جبران نمی‌نماید.

۵- اندازه‌گیری ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول بر مبنای دو درصد مانده میانگین تسهیلات: شناسایی درآمد تسهیلاتی بانک‌ها بر اساس روش تعهدی است نه نقدی. به عبارت دیگر، با در نظر گرفتن عامل زمان و نرخ، رقم درآمد تسهیلاتی را مورد اندازه‌گیری قرار می‌دهند.

از طرفی، به موجب ابلاغیه بانک مرکزی، بانک‌های کشور - اعم از دولتی و غیردولتی - مکلفند که در پایان هر سال مالی معادل دو درصد مانده تسهیلات خود را به عنوان ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول عمومی در نظر بگیرند. از آنجایی که رقم معادل ذخیره در نظر گرفته شده در هر دوره مالی، به عنوان هزینه از سود همان دوره مالی کسر می‌شود و در رقم مذکور به عامل زمان نیز توجه نشده است، لذا تطبیق درآمد و هزینه دوره در این ارتباط در چارچوب اصول پذیرفته‌شده حسابداری به طور مناسبی تحقق نمی‌یابد (اصل وضع هزینه‌های هر دوره از درآمدهای همان دوره). بنابراین، پیشنهاد می‌شود که معادل دو درصد میانگین تسهیلات اعطایی طی سال هر بانک (که فاکتور زمان و مبلغ در محاسبه میانگین تسهیلات درمناظر قرار می‌گیرد) به عنوان ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول عمومی در نظر گرفته شود.

استانداردهای پذیرفته‌شده حسابداری در این ارتباط نیز تاکید بر اندازه‌گیری و برآورد اینگونه ذخایر بر اساس درصدی از مطالبات، فروش و... در چارچوب ویژگی‌های آن فعالیت‌ها دارد. با عنایت به مراتب فوق لازم است که در رابطه با تناقضات و موارد اقتراق مذکور و همچنین تعیین نرخ بهینه ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول نیز بررسی کارشناسی مجددی صورت گیرد.

۶- لزوم محاسبه سرمایه پایه در مقاطع سه‌ماهه: در رابطه با کفایت سرمایه و سرمایه پایه، دستورالعمل‌های ابلاغی اولاً، ترجمه محض بوده و از ترجمه بسیار نامناسبی برخوردار است؛ ثانیاً، هیچگونه کار کارشناسی بر روی آنها در جهت بومی‌سازی، یعنی تطبیق آنها با وضعیت سیستم بانکی کشور نشده است، ضمن این که از جامعیت لازم نیز برخوردار نمی‌باشند.

- سپرده‌های مربوط به صدور ضمانتنامه و اعتبارات اسنادی، ۲۵ درصد
- سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری و پس‌انداز، ۲۰ درصد
- سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت و یکساله، ۱۵ درصد
- سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت (۲ تا ۵ ساله)، ۱۰ درصد
در مقررات بانکی بسیاری از کشورها، تودیع سپرده قانونی نزد بانک‌های مرکزی، امری است کاملاً پذیرفته‌شده و رایج. بررسی‌ها و اطلاعات موجود هم حکایت از آن دارد که در عموم سیستم‌های بانکی مانند روش قبلی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نرخ تودیع سپرده قانونی با توجه به ماهیت انواع سپرده‌ها و درجه مخاطرات مربوطه، متفاوت بوده و معمولاً سپرده‌های دیداری که بدون هیچ نوع محدودیت و اخطار قبلی قابل برداشت می‌باشند، بالاترین نرخ تودیع سپرده قانونی را به خود تخصیص داده و سپرده‌هایی که به لحاظ توافق قبلی سپرده‌گذار با بانک، برداشت قبلی از سررسید آنها مستلزم محدودیت‌هایی است، مشمول کمترین نرخ تودیع سپرده قانونی هستند. لذا یکسان‌سازی نرخ تودیع سپرده قانونی برای انواع متفاوت سپرده‌های بانکی در مورد بانک‌های تجاری امری کاملاً بدیع بوده و در عین حال، با روال رایج در نظام‌های بانکداری کشورهای مختلف و از جمله جمهوری اسلامی ایران (قبل از تغییر مورد اشاره) متفاوت می‌باشد.

تسری نرخ‌های جدید تودیع سپرده قانونی به منابعی که قبلاً و بر اساس نرخ‌های رایج در زمان جمع‌آوری وجوه مربوطه، سپرده قانونی آنها تودیع شده است، در مورد بانک‌های دولتی و با توجه به ترکیب ساختار سپرده‌های آنها، منجر به جریان ورودی نقدی قابل توجهی ناشی از استرداد مازاد سپرده قانونی آنها خواهد شد، لیکن بانک‌های خصوصی، به همان دلیل بالا، می‌بایست مبالغ قابل توجهی نقدینگی فراهم آورند تا بتوانند کسری سپرده قانونی ناشی از تغییر نرخ را بابت وجوه سپرده‌های قبل از آذرماه خود به بانک مرکزی پرداخت نمایند. برای این کار بانک‌های خصوصی که به هر حال مانده آزاد منابع خود را قبلاً به صورت میان‌مدت و بلندمدت صرف اعطای تسهیلات نموده‌اند، تامین این نقدینگی اضافی مورد نیاز برای تادیه به بانک مرکزی مستلزم تحمل فشارهای فراوان و استقراض‌های سنگین خواهد شد.

جذب و نگهداری وجوه مردم در قالب سپرده‌های مختلف بانکی، برای عموم بانک‌ها مستلزم صرف هزینه است. بخشی از این هزینه‌ها مربوط به ایجاد سازوکار لازم برای جذب سپرده‌ها است، مانند هزینه‌های تاسیس و نگهداری شعب و... و بخش دیگری از هزینه‌ها نیز مربوط به پرداخت سود و جایزه به صاحبان سپرده‌ها است. حال چنانچه لازم باشد که در اجرای سیاست‌های پولی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران،

لازم است که سرفصل‌های بااهمیت، حیاتی و استراتژیک فعالیت‌های بانکی، تحت یک پروژه مشخص استخراج شود و دستورالعمل‌های آن به تصویب شورای پول و اعتبار برسد.



مجاز نمی‌باشد و نباید بیش از ۳۰ درصد سرمایه پایه در سهام شرکت‌های دیگر - اعم از پذیرفته‌شده یا پذیرفته‌نشده در بورس - سرمایه‌گذاری نمایند.

قیمت تمام‌شده سرمایه‌گذاری هر بانک در سهام هر شرکت نباید از ۱۰ درصد سرمایه پایه تجاوز نماید. درصد سرمایه‌گذاری در هر شرکت توسط بانک‌ها هم تا ۴۹ درصد مجاز است، ضمن این که برای سرمایه‌گذاری بیش از ۴۹ درصد در سهام شرکت‌ها، باید به‌طور موردی موافقت بانک مرکزی گرفته شود. بنابراین، به نظر می‌رسد که سقف ۴۹ درصد را می‌توان مورد تجدیدنظر قرار داد.

۹- لزوم رعایت مقررات تسهیلات در فعالیت کارت اعتباری بانک‌ها: صدور کارت‌های اعتباری توسط بانک‌ها به عنوان ابزار برای اعطای اعتبار مورد استفاده قرار می‌گیرد و از طرفی، اعطای اعتبار در هر بانک باید در چارچوب دستورالعمل مصوب شورای پول و اعتبار باشد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که مقررات حاکم بر اعطای تسهیلات، به دادن اعتبار به دارندگان کارت نیز تسری یابد. قابل ذکر است که براساس دستورالعمل مصوب سال ۱۳۷۰، سقف اعتبار قابل تشخیص به هر دارنده کارت مبلغ ده میلیون ریال می‌باشد که به هیچ‌وجه جوابگو نیست.

۱۰- به‌روزمودن مصوبات شورای پول و اعتبار: یک بار برای همیشه ضروری است که سرفصل‌های بااهمیت، حیاتی و استراتژیک فعالیت بانکی در کشور توسط گروه‌های کاری، تحت یک پروژه مشخص استخراج شود و سپس در رابطه با تدوین دستورالعمل‌های مربوطه برای ارایه و تصویب در شورای پول و اعتبار توسط همان گروه و یا گروه‌های دیگر اقدامات لازم معمول گردد.

نکته بااهمیتی که در ارقام تشکیل‌دهنده سرمایه پایه در مدنظر قرار نگرفته، همانا مبلغ سود و زیان سال جاری بانک‌ها، مثلاً در مقاطع سه‌ماهه برای احتساب سرمایه پایه هر بانک می‌باشد که به نظر می‌رسد باید رقم سود و یا زیان سه‌ماهه‌های سال جاری هر بانک، بعد از تأیید حسابرس و بازرس قانونی آن بانک (به عبارت دیگر، پس از حصول اطمینان نسبی از افزایش خالص دارایی‌های بانک) به مبلغ ارزش ویژه اول سال هر بانک به منظور احتساب سرمایه پایه، اضافه و یا در صورت زیان از آن کسر شود.

۷- تکافوی رعایت ۳۰ درصد سرمایه پایه به منظور ایجاد شعب: به موجب مقررات ابلاغی، بانک‌ها مجاز نیستند که بیش از ۳۰ درصد سرمایه پایه خود را صرف خرید دارایی‌های غیرمنقول نمایند و از طرف دیگر، ایجاد شعب نیز به طور موردی باید به تأیید بانک مرکزی برسد.

اخذ مجوز موردی برای افتتاح شعب برای بانک‌های خصوصی که در آغاز دوران فعالیت بانکی هستند، با توجه به ارتباط یکپارچه سیستم‌های نرم‌افزاری مورداستفاده شعب آنها به همدیگر و همچنین Account Base بودن سیستم مکانیزه مورداستفاده آنها به جای Branch Base بودن، موجب توقف گسترش آنها در آن دوران می‌گردد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که کلیه بانک‌ها - اعم از دولتی و خصوصی - برای ایجاد شعب با تأکید بر رعایت ۳۰ درصد سرمایه پایه رأساً اتخاذ تصمیم نمایند.

۸- تدوین و اعلام ضوابط مورد تأیید بانک مرکزی برای سرمایه‌گذاری به میزان بیش از ۴۹ درصد سهام سایر شرکت‌ها: در حال حاضر، به موجب دستورالعمل بانک مرکزی، سرمایه‌گذاری بانک‌ها در بیش از ۴۹ درصد سهام شرکت‌ها

بانک‌های خصوصی را دریابید

بررسی مقایسه‌ای عملکرد بانک‌های خصوصی و الزام دستگاه‌های سیاستگذار در برنامه چهارم توسعه

محمد وطن پور

بانکداری در زمره فعالیت‌های بخش دولتی (یا عمومی) قرار می‌گیرند و تلویحاً حاکی از آن است که بخش‌های خصوصی و تعاونی رسالت‌های دیگری را برعهده خواهند داشت و بهتر است که در انجام همان‌ها تلاش کنند.

البته صراحت صدر اصل ۴۴ قانون اساسی با توجه به ذیل

اگر در سال‌های دهه ۸۰ بحث تاسیس بانک‌های خصوصی یا فروش بانک‌های دولتی (ملی‌شده)^(۱) توسط کارشناسان کشور مطرح می‌شد، اولین مانعی که مورد توجه قرار می‌گرفت، اصل ۴۴ قانون اساسی بود، زیرا در این اصل تصریح شده است که فعالیت‌های مهم اقتصادی از جمله نیرو، انرژی و

در بانک‌های خصوصی شاخص کفایت سرمایه، پنج برابر و شاخص بازدهی کل دارایی نیز در حدود هفت برابر بانک‌های دولتی است.